

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

การผลิตการเกษตรที่เหมาะสมกับพื้นที่ของเกษตรกรในจังหวัดสุโขทัย

Suitable Agricultural Production of Farmers in Sukhothai Province

ญาณิกา จำเริญจรสุข (Yanika Jamrernkhajornsuk)¹ สุนันท์ สีสังข์ (Sunan Seesang)² นารีรัตน์ สี่ระสาร (Nareerut Seerasarn)³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) เพื่อศึกษาสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร (2) การทำการเกษตรของเกษตรกรที่เหมาะสมกับลักษณะพื้นที่ (3) การเข้าร่วมของเกษตรกรในกิจกรรมส่งเสริมการเกษตร (4) ปัญหาในการทำการเกษตรและการพัฒนาระบบการผลิตการเกษตรที่เหมาะสมกับพื้นที่ของเกษตรกร ประชากรในการศึกษาคือ เกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรในจังหวัดสุโขทัย จำนวน 64,112 ราย กำหนดขนาดตัวอย่างโดยวิธีกำหนดโควตา และเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีบังเอิญ จำนวน 156 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า (1) เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 46.56 ปี สถานภาพสมรส ไม่ได้รับการศึกษาหรือจบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนโดยเฉลี่ย 4 คน แรงงานในครัวเรือนโดยเฉลี่ย 2 คน การประกอบอาชีพของครัวเรือนส่วนใหญ่ทำนา รองลงมาคือรับจ้างทั่วไป ประสบการณ์ในการทำการเกษตรโดยเฉลี่ย 15.17 ปี รายได้รวมของครัวเรือนจากภาคการเกษตรโดยเฉลี่ย 190,935.90 บาทต่อปี รายได้รวมของครัวเรือนนอกภาคการเกษตรโดยเฉลี่ย 62,872.13 บาทต่อปี และเกษตรกรเกือบทั้งหมดมีภาระหนี้สิน (2) พื้นที่ที่ใช้ในการทำการเกษตรของเกษตรกรโดยเฉลี่ย 28.63 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่นอกเขตชลประทาน ใช้น้ำฝนในการทำการเกษตร ซึ่งเพียงพอสำหรับทำการเกษตร เกษตรกรส่วนใหญ่มีการวางแผนก่อนการทำการเกษตรโดยพิจารณาจากปริมาณน้ำและสภาพแวดล้อมเป็นอันดับแรก ดินในพื้นที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่เป็นดินเหนียว และในช่วง 3 ปีที่ผ่านมาประสบปัญหาอุทกภัยเป็นส่วนใหญ่ เกษตรกรส่วนใหญ่ทำนา รองลงมาคือพืชตระกูลถั่วเป็นพืชที่นิยมปลูก (3) เกษตรกรเข้าร่วมประชุมวางแผนการผลิตทางการเกษตรเป็นบางครั้ง มีการจัดการทรัพยากรทางการเกษตรเป็นบางครั้ง ได้รับการส่งเสริมความรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีเป็นบางครั้ง และได้รับการส่งเสริม/สนับสนุนการเกษตรจากหน่วยงานภาครัฐน้อยมาก (4) ปัญหาหลักในการผลิตสินค้าเกษตรเกิดจากการขาดแคลนเงินทุนและภัยธรรมชาติ ส่วนปัญหาหลักของผลผลิตและการจัดจำหน่ายคือ ราคาผลผลิตตกต่ำ และผลผลิตล้นตลาด การพัฒนาระบบการผลิตการเกษตรที่เหมาะสมกับพื้นที่ เกษตรกรต้องการปัจจัยสนับสนุนระดับมาก ด้านการประกันราคาผลผลิตเงินทุน การควบคุมราคาปัจจัยการผลิต ความรู้/ทักษะในการทำการเกษตรที่เหมาะสมกับพื้นที่ และการสร้างกลไกการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า นอกจากนี้ เกษตรกรมีความเห็นด้วยในระดับมากหากปรับเปลี่ยนมาทำการเกษตรตามความเหมาะสมกับพื้นที่

คำสำคัญ การผลิตการเกษตรที่เหมาะสม จังหวัดสุโขทัย

¹ นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช yanikaj20@gmail.com² รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช sunan.see@stou.ac.th³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช nareerut.see@stou.ac.th

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

Abstract

This research has objectives to study the followings: (1) social and economic conditions of farmers, (2) agricultural production by farmers to be suitable for the area, (3) participation of farmers in agricultural extension activities, and (4) farming problems and the needs of farmers for agricultural extension of suitable agricultural production for the areas. The population of this study were 164,112 farmers who registered as farmers in Sukhothai Province. Samples were determined by quota sampling and selected by simple random method including 156 farmers. Data were collected by structural interviewed questionnaire and analyzed by determining frequency distribution, percentage, maximum and minimum values, mean, and standard deviation. The results of the research revealed that (1) most of the farmers were male with an average age of 46.56 years, married, and didn't have education of finished primary education. The average number of household members and workers were four and two persons, respectively. Most households are engaged in paddy field followed by general employment with the average experience in farming was 15.17 years. The average annual household incomes included 190,935.90 baht of farm income and 62,872.13 baht of non-farm income, furthermore, most of the farmers had debts. 2) The average farming area was 28.63 rai (1 rai = 1,600 square meters), majority of them were in non irrigated area by using rain fed for farming which was enough for agricultural production; most of farmers had a plan before planting based on the amount of water and the environment conditions; the soil of most areas was clay; in the past three years, they faced flooding problems; and most of farmers had rice cultivation as the main crop and grew bean as a second crop. (3) Farmers participated in agricultural extension activities occasionally, such as the meeting of agricultural production planning, agricultural resource management, and knowledge and technology transfer, furthermore they had received the agricultural extension/support from government agencies at the least level. (4) The main cause of problem in agricultural production were shortage of funds and natural disasters, moreover, the main problem of produce distribution were low price and oversupply. The development of suitable agricultural production systems for the area which were the high needs of farmers, such as the price guarantee of produce, investment budget, price control of production inputs, knowledge/skills in suitable agricultural production for the area, and mechanism of forecast marketing. Furthermore, The farmers had agreed at high level if they were changed to have suitable agricultural production for their areas.

Keywords: Suitable agricultural production, Sukhothai Province

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

บทนำ

ปัจจุบันการประกอบอาชีพเกษตรกรรมต้องเผชิญกับปัญหาจากสภาวะแวดล้อมต่าง ๆ ที่ไม่แน่นอน และมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นสภาวะทางเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันกันทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ ความผันผวนของราคาสินค้าเกษตร ต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น ความไม่แน่นอนของธรรมชาติ นอกจากนั้นยังรวมถึงตัวเกษตรกรเอง ยกตัวอย่างเช่น การที่เกษตรกรมีความต้องการที่จะทำการผลิตให้มีผลผลิตสูงโดยให้มีรายได้หรือกำไรสูงสุด เพื่อตอบสนองความต้องการที่เพิ่มขึ้นด้านค่าใช้จ่ายของครัวเรือน การสร้างครอบครัวที่ใหญ่ขึ้น การส่งบุตรหลานเพื่อศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น ความต้องการสินค้าฟุ่มเฟือย เป็นต้น

จังหวัดสุโขทัยเป็นจังหวัดที่มีประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ทำให้เศรษฐกิจส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับผลผลิตทางการเกษตร เกษตรกรส่วนใหญ่มีที่ดินถือครองของตนเอง ได้แก่ พื้นที่ทำนา พื้นที่ปลูกพืชไร่ พื้นที่ปลูกไม้ผล และพื้นที่ปลูกพืชผัก โดยในสภาพพื้นที่ที่เหมาะสมกับการปลูกพืชไร่ เกษตรกรมีการปลูกพืชหมุนเวียน ปลูกข้าวโพด พืชตระกูลถั่วต่าง ๆ อ้อย รวมทั้งผลไม้ต่าง ๆ ส่วนในสภาพพื้นที่ที่เป็นที่นา มีการปลูกข้าวเพียงอย่างเดียว และสภาพนาในเขตชลประทาน ฤดูฝนปลูกข้าวนาปี ฤดูแล้งปลูกข้าวนาปรัง พืชตระกูลถั่ว แตงโม ยาสูบ และพืชผักต่าง ๆ พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว ถั่วเหลือง ถั่วเขียว ข้าวโพดสำหรับเลี้ยงสัตว์ อ้อยโรงงาน และใบยาสูบ ด้านปศุสัตว์ ประชากรภาคการเกษตรทั้งจังหวัด ประกอบอาชีพด้านการการกสิกรรมเป็นหลักโดยมีการเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพรอง แนวทางส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ที่เป็นสัตว์เศรษฐกิจของจังหวัดตามลำดับ ความสำคัญ 4 ชนิด ได้แก่ โคเนื้อ ไก่ชน สุกร และไก่พื้นเมือง ด้านประมง จากลักษณะภูมิประเทศ และลักษณะทางกายภาพของแม่น้ำยม มีลุ่มน้ำสาขา ห้วย หนอง คลอง บึง เชื่อมต่อ หลายสายกระจายทั่วทุกอำเภอ และเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลาตามธรรมชาติของจังหวัด ในช่วงฤดูน้ำหลากมีปลาน้ำจืดชุกชุมและพันธุ์ปลาหลายชนิด ทำรายได้ให้กับเกษตรกรตลอดปี ด้านการตลาด การแปรรูปสินค้าการเกษตรที่ผลิตโดยกลุ่มเกษตรกร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นรายได้จากผลิตภัณฑ์กล้วย นอกจากนั้นยังมีการประกอบการค้าธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม ด้านอุตสาหกรรม ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำให้อุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมการเกษตร โดยใช้วัตถุดิบจากผลผลิตทางการเกษตร ในท้องถิ่นซึ่งส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก เทคโนโลยีการผลิตไม่ซับซ้อนมาก เช่น โรงสีข้าว โรงงานสกัดน้ำมันพืช อู่ซ่อมรถยนต์ เป็นต้น โรงงานอุตสาหกรรมมีการกระจายตัวอยู่ทั่วไปทุกอำเภอ

ปัญหาสำคัญสำหรับการทำการเกษตรของจังหวัดสุโขทัย คือขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง ฝนทิ้งช่วงเนื่องจากความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ และน้ำท่วมในฤดูน้ำหลาก การพัฒนาระบบการผลิตการเกษตรเพื่อให้เหมาะสมกับพื้นที่จะช่วยให้การผลิตสินค้าทางการเกษตรเกิดประสิทธิภาพสูงสุดและมีประสิทธิผลมากที่สุดในการเพิ่มโอกาสและทางเลือกให้กับเกษตรกรให้มีการใช้ที่ดิน แรงงาน และทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนั้นการพัฒนาระบบการผลิตการเกษตร จะช่วยแก้ปัญหาราคาสินค้าเกษตรที่สำคัญ เช่น ข้าว มันสำปะหลัง และพืชไร่อื่น ๆ ตลอดจนแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำที่ใช้ในการเพาะปลูกพืชโดยการปรับปรุงรูปแบบการผลิตในพื้นที่การปลูกพืชที่มีปัญหาไปสู่กิจกรรมการเกษตรอื่น ๆ ที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่าและเหมาะสมกับพื้นที่

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาการทำการเกษตรของเกษตรกรที่เหมาะสมกับลักษณะพื้นที่
3. เพื่อศึกษาการเข้าร่วมของเกษตรกรในกิจกรรมส่งเสริมการเกษตร
4. เพื่อศึกษาปัญหาในการทำการเกษตรและความการพัฒนาระบบการผลิตการเกษตรที่เหมาะสมกับพื้นที่ของเกษตรกร

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ เกษตรกรที่มีการขึ้นทะเบียนเกษตรกรในจังหวัดสุโขทัย ทั้งหมด 9 อำเภอในจังหวัดสุโขทัย ประกอบด้วยอำเภองกงไกรลาศ อำเภอเมืองสุโขทัย อำเภอสรีมมาศ อำเภอบ้านด่านลานหอย อำเภอทุ่งเสลี่ยม อำเภอศรีสำโรง อำเภอศรีนคร อำเภอศรีสัชนาลัย และอำเภอสวรรคโลก จำนวน 64,112 คน สุ่มตัวอย่างโดยวิธีกำหนดโควต้า และเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย จำนวน 156 คน คำนวณโดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ ที่ความคลาดเคลื่อน 0.08 การเลือกเกษตรกรจากประเภทพื้นที่ในการประกอบอาชีพการเกษตร พื้นที่ละ 52 คน ประกอบด้วยเกษตรกรในพื้นที่เขตภูเขาและที่ราบสูง (อำเภอสรีสัชนาลัย 25 คน อำเภอทุ่งเสลี่ยม 12 คน อำเภอบ้านด่านลานหอย 15 คน) เกษตรกรในพื้นที่เขตที่ราบ (อำเภอเมืองสุโขทัย 16 คน อำเภอสวรรคโลก 16 คน อำเภอศรีนคร 4 คน อำเภอศรีสำโรง 16 คน) และเกษตรกรในพื้นที่เขตที่ราบลุ่ม (อำเภอสรีมมาศ 22 คน อำเภองกงไกรลาศ 30 คน) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบ่งออกเป็น 5 ตอน ได้แก่ สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร สภาพการผลิตและรายได้จากการทำการเกษตร การเข้าร่วมกิจกรรมการส่งเสริมการเกษตร ปัญหาการทำการเกษตร และการพัฒนาระบบการผลิตการเกษตรที่เหมาะสมกับพื้นที่ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ คือ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

1.1 สภาพทางสังคมของเกษตรกร ลักษณะส่วนบุคคลและสภาพพื้นฐานทางสังคมในภาพรวมของเกษตรกรในจังหวัดสุโขทัย พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 52.6 เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 46.56 ปี ส่วนใหญ่ร้อยละ 79.5 มีสถานภาพสมรส ในด้านการศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 40.4 ไม่ได้รับการศึกษาหรือได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนโดยเฉลี่ย 3.90 คน มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนโดยเฉลี่ย 2.40 คน การประกอบอาชีพของครัวเรือนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ร้อยละ 87.8 มีประสบการณ์ในการทำการเกษตรโดยเฉลี่ย 15.17 ปี การเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรส่วนใหญ่ร้อยละ 66.0 เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้า ธ.ก.ส. และในด้านการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการเกษตร ร้อยละ 80.1 รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการเกษตรจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

1.2 สภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกร

1.2.1 รายได้ของครัวเรือนในภาคการเกษตร พบว่า ภาพรวมรายได้รวมของครัวเรือนในภาคการเกษตรโดยเฉลี่ย 190,935.90 บาทต่อปี เกษตรกรในเขตที่ราบลุ่มมีรายได้เฉลี่ยสูงสุดคือ 194,576.92 บาทต่อปี รองลงมาคือเกษตรกรใน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

เขตที่ราบ รายได้เฉลี่ย 189,384.62 บาทต่อปี ส่วนเกษตรกรในเขตภูเขาและที่ราบสูงมีรายได้เฉลี่ยต่ำสุดคือ 188,846.15 บาทต่อปี รายได้ส่วนใหญ่ของเกษตรกรมาจากการทำนา

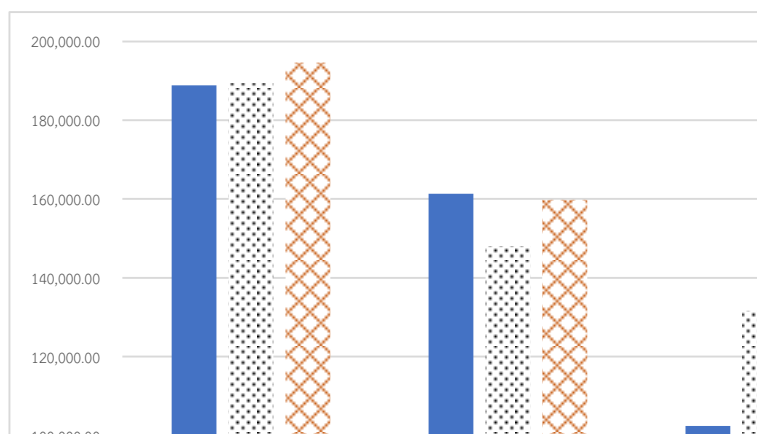
เกษตรกรที่ทำนาในภาพรวมมีรายได้เฉลี่ย 156,693.43 บาทต่อปี เกษตรกรในเขตภูเขาและที่ราบสูงมีรายได้เฉลี่ยสูงสุดคือ 161,347.83 บาทต่อปี รองลงมาคือเกษตรกรในเขตที่ราบลุ่ม รายได้เฉลี่ย 159,755.10 บาทต่อปี ส่วนเกษตรกรในเขตที่ราบจะมีรายได้เฉลี่ยต่ำสุดคือ 148,023.81 บาทต่อปี

เกษตรกรมีรายได้จากการทำไร่เป็นลำดับ 2 โดยในภาพรวมมีรายได้เฉลี่ย 108,924.53 บาทต่อปี เกษตรกรในเขตที่ราบมีรายได้เฉลี่ยสูงสุดคือ 131,600.00 บาทต่อปี รองลงมาคือเกษตรกรในเขตภูเขาและที่ราบสูง รายได้เฉลี่ย 102,100.00 บาทต่อปี ส่วนเกษตรกรในเขตที่ราบลุ่มมีรายได้เฉลี่ยต่ำสุดคือ 89,166.67 บาท

เกษตรกรมีรายได้จากการเลี้ยงสัตว์เป็นลำดับ 3 โดยในภาพรวมมีรายได้เฉลี่ย 60,950.00 บาทต่อปี เกษตรกรในเขตที่ราบมีรายได้เฉลี่ยสูงสุดคือ 69,000.00 บาทต่อปี รองลงมาเป็นเกษตรกรในเขตภูเขาและที่ราบสูง รายได้เฉลี่ย 58,625.00 บาทต่อปี ส่วนเกษตรกรในเขตที่ราบลุ่มมีรายได้เฉลี่ยต่ำสุดคือ 57,857.14 บาทต่อปี

เกษตรกรมีรายได้อื่น ๆ จากในภาคการเกษตร อาทิ การเลี้ยงสัตว์น้ำ การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เป็นลำดับ 4 พบว่าเกษตรกรในภาพรวมมีรายได้เฉลี่ย 44,285.71 บาทต่อปี เกษตรกรในเขตที่ราบมีรายได้เฉลี่ยสูงสุด 55,000 บาทต่อปี และเกษตรกรในเขตที่ราบลุ่มมีรายได้เฉลี่ยต่ำสุดคือ 30,000 บาทต่อปี

เกษตรกรมีรายได้จากการทำสวน โดยในภาพรวมมีรายได้เฉลี่ย 39,863.63 บาทต่อปี เกษตรกรในเขตที่ราบมีรายได้เฉลี่ยสูงสุด 48,222.22 บาทต่อปี รองลงมาเป็นเกษตรกรในเขตที่ราบลุ่ม รายได้เฉลี่ย 41,666.67 บาทต่อปี ส่วนเกษตรกรในเขตภูเขาและที่ราบสูงมีรายได้เฉลี่ยต่ำสุด 27,517.43 บาทต่อปี

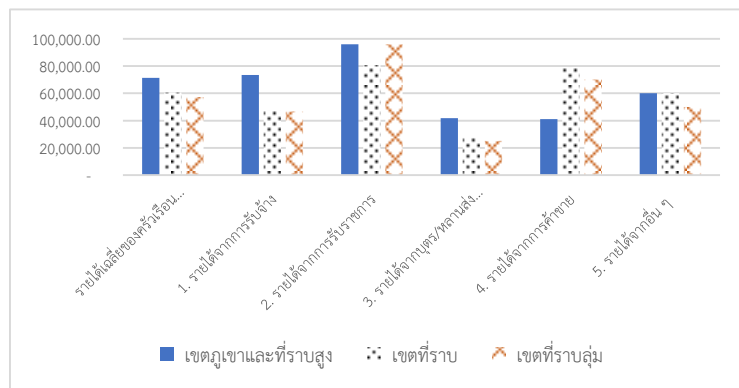
แผนภูมิที่ 1 รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนในภาคการเกษตร (บาทต่อปี)

1.2.2 รายได้ของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร เกษตรกรมีรายได้นอกภาคเกษตรจากการรับจ้าง รับ

ราชการ บุตร/หลานส่งให้ จากการค้าขาย และอื่น ๆ โดยเกษตรกรในเขตภูเขาและที่ราบสูงมีรายได้เฉลี่ยรวมสูงสุด โดยมีรายได้สูงสุดจากการรับราชการ รับจ้าง รายได้จากอื่น ๆ บุตร/หลานส่งให้ และจากการค้าขาย ส่วนเกษตรกรในเขตที่ราบมีรายได้เฉลี่ยรวมสูงสุดจากการรับราชการ ค้าขาย รายได้จากอื่น ๆ รับจ้าง และจากบุตร/หลานส่งให้ และเกษตรกรในเขตที่ราบลุ่มมีรายได้สูงสุดจากการรับราชการ ค้าขาย รายได้จากอื่น ๆ จากการรับจ้าง และจากบุตร/หลานส่งให้ ทั้งนี้รายได้จากอื่น ๆ อาทิ หาของป่า เป็นลูกจ้างร้านค้า เป็นต้น

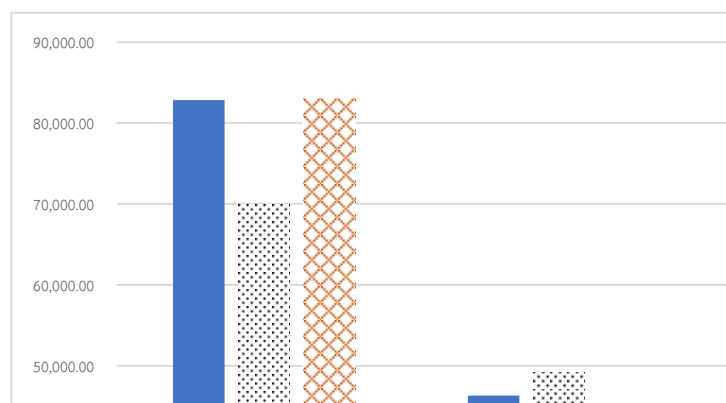

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9
The 9th STOU National Research Conference

แผนภูมิที่ 2 รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร (บาทต่อปี)

1.2.3 รายจ่ายของครัวเรือนในภาคการเกษตร พบว่า ภาพรวมเกษตรกรมีรายจ่ายจากการทำนาเฉลี่ย 78,925.74 บาทต่อปี รายจ่ายจากการทำไร่เฉลี่ย 42,592.59 บาทต่อปี รายจ่ายจากการทำสวนเฉลี่ย 20,752.94 บาทต่อปี รายจ่ายจากการเลี้ยงสัตว์เฉลี่ย 35,223.53 บาทต่อปี และรายจ่ายจากการเกษตรอื่น ๆ อาทิ การทำประมง เฉลี่ย 20,833.33 บาทต่อปี

แผนภูมิที่ 3 รายจ่ายของครัวเรือนในภาคการเกษตร (บาทต่อปี)

1.2.4 รายจ่ายของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร พบว่า ภาพรวมเกษตรกรมีรายจ่ายเฉลี่ย 38,073.94 บาทต่อปี แหล่งเงินทุนเพื่อทำการเกษตรกู้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ร้อยละ 66.0 โดยส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรในเขตภูเขาและที่ราบสูง ร้อยละ 75.0 รองลงมาเป็นเกษตรกรในเขตที่ราบ ร้อยละ 65.4 และเกษตรกรในเขตที่ราบลุ่ม ร้อยละ 57.70 ตามลำดับ

เกษตรกรมีภาระหนี้สินเงินกู้ทั้งเงินกู้ในระบบ และเงินกู้นอกระบบ โดยเกษตรกรในเขตที่ราบมีภาระหนี้สินเงินกู้ในระบบเฉลี่ยสูงสุด 242,470.00 บาท และเกษตรกรในเขตภูเขาและที่ราบสูงมีภาระหนี้สินเงินกู้ในระบบเฉลี่ยต่ำสุด 166,110.00 บาท ส่วนเกษตรกรในเขตที่ราบลุ่มมีภาระหนี้สินเงินกู้ในระบบเฉลี่ยสูงสุด 812,500.63 บาท และเกษตรกรในเขตที่ราบมีภาระหนี้สินเงินกู้ในระบบต่ำสุด คือ 104,285.71 บาท

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

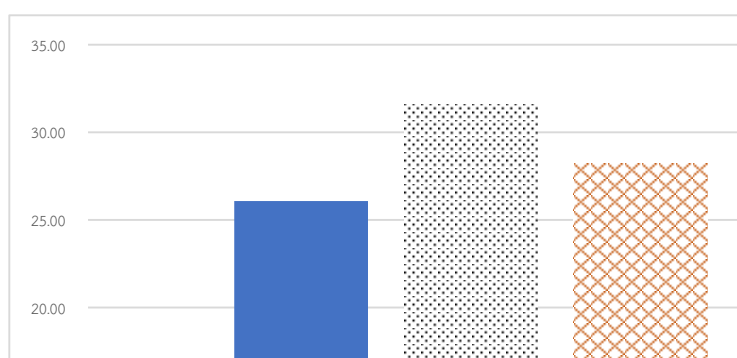
The 9th STOU National Research Conference

แผนภูมิที่ 4 รายจ่ายของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร (บาทต่อปี)

2. การทำการเกษตรของเกษตรกรที่เหมาะสมกับลักษณะพื้นที่

2.1 พื้นที่การเกษตร จากการศึกษาลักษณะพื้นที่ทำการเกษตร พบว่าพื้นที่ที่ใช้ในการทำการเกษตรทั้งหมดเฉลี่ยที่ 28.63 ไร่ โดยเกษตรกรในเขตที่ราบมีพื้นที่มากที่สุด 31.58 ไร่ เกษตรกรในเขตภูเขาและที่ราบสูงมีพื้นที่น้อยที่สุด 26.08 ไร่ ส่วนใหญ่เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในพื้นที่เฉลี่ย 18.44 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่ ร้อยละ 75.0 อยู่นอกเขตชลประทาน โดยเขตภูเขาและที่ราบสูงอยู่นอกเขตชลประทานมากที่สุดร้อยละ 80.8 และเขตที่ราบอยู่นอกเขตชลประทานน้อยที่สุดร้อยละ 67.31 แหล่งน้ำที่ใช้ในการเกษตรส่วนใหญ่ร้อยละ 80.8 คือน้ำฝน ความเพียงพอของน้ำที่ใช้ในการทำการเกษตร ร้อยละ 65.4 เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 69.9 มีการวางแผนการผลิตก่อนทำการเกษตรโดยพิจารณาจากปริมาณน้ำและสภาพแวดล้อม สภาพดินของพื้นที่เกษตรส่วนใหญ่ ร้อยละ 60.3 เป็นดินเหนียว และในช่วง 3 ปีที่ผ่านมาส่วนใหญ่ ร้อยละ 78.2 ประสบปัญหาอุทกภัย

แผนภูมิที่ 5 พื้นที่ทำการเกษตร (ไร่)

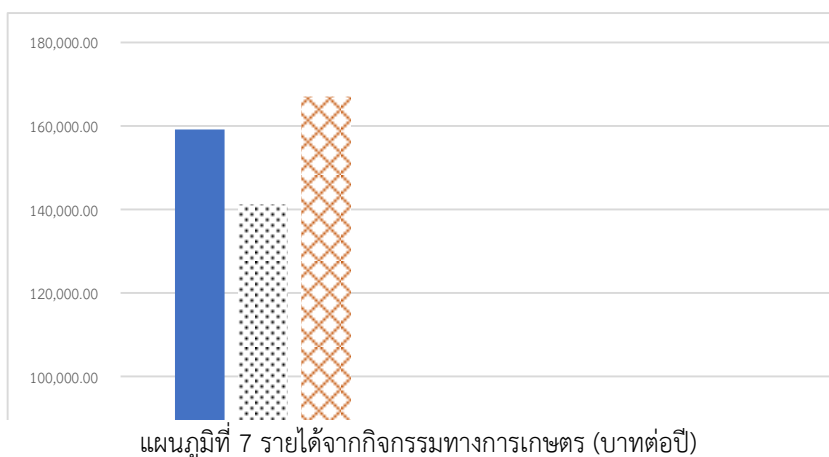
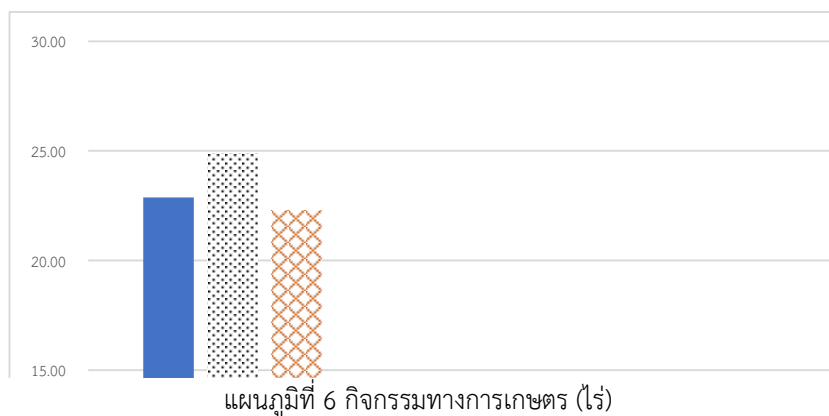
2.2 กิจกรรมทางการเกษตร พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีพื้นที่นาเฉลี่ย 23.27 ไร่ มีรายได้จากการทำนาเฉลี่ย 156,475.91 บาทต่อปี โดยเกษตรกรในเขตที่ราบลุ่มมีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด (167,053.67 บาทต่อปี) และเกษตรกรในเขตที่ราบมีรายได้เฉลี่ยน้อยที่สุด (141,214.29 บาทต่อปี) พื้นที่ไม้ผลเฉลี่ย 8.13 ไร่ เกษตรกรมีรายได้จากการปลูกไม้ผลเฉลี่ย 55,062.50 บาทต่อปี โดยเกษตรกรในเขตที่ราบลุ่มมีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด (70,000.00 บาทต่อปี) และเกษตรกรในเขตภูเขาและที่ราบสูงมีรายได้เฉลี่ยน้อยที่สุด (47,857.14 บาทต่อปี) พื้นที่พืชผักสมุนไพรเฉลี่ย 1.44 ไร่ เกษตรกรมีรายได้จากการปลูกพืชผักสมุนไพรเฉลี่ย 24,666.67 บาทต่อปี โดยเกษตรกรในเขตที่ราบมีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด (32,666.67 บาทต่อปี) และ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

เกษตรกรในเขตภูเขาและที่ราบสูงมีรายได้เฉลี่ยน้อยที่สุด (10,500 บาทต่อปี) พื้นที่พืชไร่เฉลี่ย 22.79 บาทต่อปี เกษตรกรมีรายได้จากการปลูกพืชไร่เฉลี่ย 108,358.49 บาทต่อปี โดยเกษตรกรในเขตที่ราบมีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด (131,600.00 บาทต่อปี) และเกษตรกรในเขตที่ราบลุ่มมีรายได้เฉลี่ยน้อยที่สุด (80,833.33 บาทต่อปี) พื้นที่ปศุสัตว์เฉลี่ย 2.3 ไร่ เกษตรกรมีรายได้จากการทำปศุสัตว์เฉลี่ย 61,200 บาทต่อปี โดยเกษตรกรในเขตที่ราบมีรายได้เฉลี่ยสูงสุด (70,000 บาทต่อปี) และเกษตรกรในเขตภูเขาและที่ราบสูงมีรายได้เฉลี่ยต่ำสุด (58,625.00 บาทต่อปี) พื้นที่ทำการประมงเฉลี่ย 2.00 ไร่ เกษตรกรมีรายได้จากการทำประมงเฉลี่ย 35,000 บาทต่อปี โดยเกษตรกรในเขตที่ราบมีรายได้จากการทำประมงมากที่สุด (40,000 บาทต่อปี) และเกษตรกรในเขตที่ราบลุ่มมีรายได้จากการทำประมงน้อยที่สุด (30,000 บาทต่อปี)

3. การเข้าร่วมของเกษตรกรในกิจกรรมส่งเสริมการเกษตร

การเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมการเกษตร พบว่า ประเด็นที่มีการเข้าร่วมบ่อยครั้งคือ การประชุมระดับกลุ่ม/ชุมชน โดยมีค่าเฉลี่ย 0.84 ส่วนประเด็นที่มีการเข้าร่วมน้อยมากคือ การประชุมร่วมกับหน่วยงานราชการ การใช้พลังงานทดแทนต่าง ๆ เช่น พลังงานแสงอาทิตย์ในเครื่องจักรกลการเกษตร การจัดทำโครงการตามความต้องการของเกษตรกร การใช้ระบบน้ำหยด การทำสัญญาซื้อขายผลผลิตล่วงหน้า การได้รับการส่งเสริมความรู้และการถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการจัดการการผลิตสัตว์/สัตว์น้ำ และการบริการจัดหาตลาดรองรับผลผลิต (โดยมีค่าเฉลี่ย 0.01 0.01 0.02 0.20 0.21 0.30 และ 0.31 ตามลำดับ)

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9
The 9th STOU National Research Conference

ตารางที่ 1 การเข้าร่วมของเกษตรกรในกิจกรรมส่งเสริมการเกษตร

ประเด็นกิจกรรม	ค่าเฉลี่ย	การเข้าร่วมกิจกรรม การส่งเสริมการเกษตร
1. การเข้าร่วมประชุมวางแผนการผลิตทางการเกษตร		
- การประชุมระดับครัวเรือน	0.67	เป็นบางครั้ง
- การประชุมระดับกลุ่ม/ชุมชน	0.84	บ่อย ๆ
- การประชุมกับผู้ประกอบการ/ผู้ซื้อผลผลิต	0.48	เป็นบางครั้ง
- การประชุมร่วมกับหน่วยงานราชการ	0.01	น้อยมาก
2. การจัดการทรัพยากรทางการเกษตร		
- การใช้ปุ๋ยชีวภาพ	0.66	เป็นบางครั้ง
- การปลูกพืชตระกูลถั่วเพื่อปรับปรุงบำรุงดิน	0.58	เป็นบางครั้ง
- การใช้ชีววิธีในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช	0.54	เป็นบางครั้ง
- การใช้เศษพืชคลุมแปลงปลูก	0.45	เป็นบางครั้ง
- การใช้ระบบน้ำหยด	0.20	น้อยมาก
- การใช้พลังงานทดแทนต่าง ๆ เช่น พลังงานแสงอาทิตย์ในเครื่องจักรกลการเกษตร	0.01	น้อยมาก
3. การได้รับการส่งเสริมความรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยี		
- การศึกษาเรียนรู้จากแปลงเรียนรู้/แปลงต้นแบบ/ศูนย์เรียนรู้ของเกษตรกร	0.66	เป็นบางครั้ง
- การฝึกอบรม/ทัศนศึกษา/ดูงานด้านการผลิตการเกษตร	0.54	เป็นบางครั้ง
- การแปรรูปผลผลิต	0.49	เป็นบางครั้ง
- การฝึกอบรม/ทัศนศึกษา/ดูงานด้านการตลาดสินค้าเกษตร	0.45	เป็นบางครั้ง
- การจัดการการผลิตสัตว์/สัตว์น้ำ	0.30	น้อยมาก
4. การได้รับการส่งเสริม/สนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ		
- การสนับสนุนปัจจัยการผลิตในรูปของการสาธิตเพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยี	0.54	เป็นบางครั้ง
- ความรู้ด้านการบริหารจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ	0.51	เป็นบางครั้ง
- การบริหารจัดการตลาดรองรับผลผลิต	0.31	น้อยมาก
- การทำสัญญาซื้อขายผลผลิตล่วงหน้า	0.21	น้อยมาก
- การจัดทำโครงการตามความต้องการของเกษตรกร	0.02	น้อยมาก

หมายเหตุ แบ่งระดับคะแนนเป็น 3 ระดับ โดยทำการกำหนดช่วงของการวัดได้ดังนี้

ระดับ 3	คะแนนตั้งแต่ 0.68 – 1.00	หมายถึง เข้าร่วมบ่อย ๆ
ระดับ 2	คะแนนตั้งแต่ 0.34 – 0.67	หมายถึง เข้าร่วมเป็นบางครั้ง
ระดับ 1	คะแนนตั้งแต่ 0.00 – 0.33	หมายถึง เข้าร่วมน้อยมาก

4. ปัญหาในการทำการเกษตรและความการพัฒนาระบบการผลิตการเกษตรที่เหมาะสมกับพื้นที่

4.1 ปัญหาในการทำการเกษตรของเกษตรกร พบว่า ประเด็นที่เกษตรกรมีระดับของปัญหามาก คือ การขาดแคลนเงินทุน และภัยธรรมชาติ โดยมีค่าเฉลี่ย 2.43 และ 2.33 ส่วนประเด็นที่เกษตรกรมีระดับของปัญหาน้อยมาก คือ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9
The 9th STOU National Research Conference

ผลผลิตได้น้อย มีค่าเฉลี่ย 0.80 และปัญหาด้านผลผลิตและการจัดจำหน่าย ประเด็นที่เกษตรกรมีระดับของปัญหามาก คือ ราคาผลผลิตตกต่ำ และผลผลิตล้นตลาด โดยมีค่าเฉลี่ย 2.54 และ 2.26 ส่วนประเด็นที่เกษตรกรมีระดับของปัญหาน้อยมาก คือ ไม่มีการเพิ่มมูลค่าผลผลิต มีค่าเฉลี่ย 0.19

ตารางที่ 2 ปัญหาการทำการเกษตรของเกษตรกร

ประเด็นปัญหา	ค่าเฉลี่ย	ระดับของปัญหา
- ปัญหาในการผลิตการเกษตร	1.82	ปานกลาง
1. การขาดแคลนเงินทุน	2.43	มาก
2. ภัยธรรมชาติ	2.33	มาก
3. การระบาดของโรคและแมลง	2.16	ปานกลาง
4. การขาดวัสดุอุปกรณ์ในการทำการเกษตร	1.96	ปานกลาง
5. ความรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตร	1.90	ปานกลาง
6. การขาดแคลนแรงงาน	1.85	ปานกลาง
7. สภาพพื้นที่ไม่เหมาะสมต่อการเกษตร	1.79	ปานกลาง
8. ผลผลิตได้น้อย	0.80	น้อยมาก
- ปัญหาด้านผลผลิตและการจัดจำหน่าย	1.87	ปานกลาง
- ราคาผลผลิตตกต่ำ	2.54	มาก
- ผลผลิตล้นตลาด	2.26	มาก
- ต้นทุนในการขนส่งสูง	2.25	ปานกลาง
- ผลผลิตไม่ได้รับการรับรองมาตรฐาน	2.14	ปานกลาง
- ไม่มีแหล่งรับซื้อผลผลิตทางการเกษตร	1.88	ปานกลาง
- ผลผลิตเน่าเสียง่าย	1.85	ปานกลาง
- ไม่มีการเพิ่มมูลค่าผลผลิต	0.19	น้อยมาก

หมายเหตุ แบ่งระดับคะแนนเป็น 4 ระดับ โดยทำการกำหนดช่วงของการวัดได้ดังนี้

ระดับ 4	คะแนนตั้งแต่ 2.26 – 3.00	หมายถึง ระดับมาก
ระดับ 3	คะแนนตั้งแต่ 1.51 – 2.25	หมายถึง ระดับปานกลาง
ระดับ 2	คะแนนตั้งแต่ 0.76 – 1.50	หมายถึง ระดับน้อย
ระดับ 1	คะแนนตั้งแต่ 0.00 – 0.75	หมายถึง ระดับน้อยมาก

4.2 การพัฒนาระบบการผลิตการเกษตรที่เหมาะสมกับพื้นที่

4.2.1 การพัฒนาระบบการผลิตด้านความต้องการปัจจัยสนับสนุนเพื่อทำการเกษตรที่เหมาะสมกับพื้นที่ พบว่า ประเด็นที่เกษตรกรมีระดับความต้องการมากคือ การประกันราคาผลผลิต ทุนสนับสนุนในการทำการเกษตร การควบคุมราคาปัจจัยการผลิตการเกษตร การให้ความรู้/ทักษะในการทำการเกษตรที่เหมาะสมกับพื้นที่แก่เกษตรกร และการสร้างกลไกการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า โดยมีค่าเฉลี่ย 2.50, 2.49, 2.49, 2.41 และ 2.32 ตามลำดับ ส่วนประเด็นที่

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9
The 9th STOU National Research Conference

เกษตรกรมีระดับความต้องการปานกลางคือ วัสดุอุปกรณ์พื้นฐานในการทำการเกษตร เครื่องจักรกลสำหรับ ทำการเกษตร และแรงงานในการทำการเกษตรโดยมีค่าเฉลี่ย 2.22, 2.13 และ 2.03 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ความต้องการของเกษตรกรด้านปัจจัยสนับสนุนเพื่อทำการเกษตรที่เหมาะสมกับพื้นที่

ประเด็นความต้องการ	ค่าเฉลี่ย	ระดับของความต้องการ
- ปัจจัยสนับสนุนเพื่อทำการเกษตรที่เหมาะสมกับพื้นที่	2.32	มาก
1. ทุนสนับสนุนในการทำการเกษตร	2.49	มาก
2. วัสดุอุปกรณ์พื้นฐานในการทำการเกษตร	2.22	ปานกลาง
3. เครื่องจักรกลสำหรับทำการเกษตร	2.13	ปานกลาง
4. แรงงานในการทำการเกษตร	2.03	ปานกลาง
5. การควบคุมราคาปัจจัยการผลิตการเกษตร	2.49	มาก
6. การประกันราคาผลผลิตการเกษตร	2.50	มาก
7. การสร้างกลไกการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า	2.32	มาก
8. การให้ความรู้/ทักษะในการทำการเกษตรที่เหมาะสมกับพื้นที่แก่เกษตรกร	2.41	มาก

หมายเหตุ แบ่งระดับคะแนนเป็น 4 ระดับ โดยทำการกำหนดช่วงของการวัดได้ดังนี้

ระดับ 4	คะแนนตั้งแต่ 2.26 – 3.00	หมายถึง ระดับมาก
ระดับ 3	คะแนนตั้งแต่ 1.51 – 2.25	หมายถึง ระดับปานกลาง
ระดับ 2	คะแนนตั้งแต่ 0.76 – 1.50	หมายถึง ระดับน้อย
ระดับ 1	คะแนนตั้งแต่ 0.00 – 0.75	หมายถึง ระดับน้อยมาก

4.2.2 การพัฒนาระบบการผลิตด้านการปรับเปลี่ยนการทำการเกษตรตามความเหมาะสมของพื้นที่ พบว่าเกษตรกรมีระดับความเห็นมากในทุกประเด็น ดังนี้ ก่อให้เกิดประโยชน์แก่เกษตรกร สามารถดำเนินการได้หากหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุน ช่วยแก้ปัญหาหาคาผลผลิตตกต่ำ ช่วยแก้ปัญหาคุณภาพผลผลิต เกษตรกรมีรายได้จากการผลิตเพิ่มขึ้น ลดปัญหาการขาดทุนในการผลิตการเกษตร มีความคุ้มค่าต่อการลงทุน และลดปัญหาจากภัยธรรมชาติ โดยมีค่าเฉลี่ย 3.96 3.83 3.76 3.76 3.73 3.68 3.62 และ 3.55 ตามลำดับ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

ตารางที่ 4 ความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนการทำการเกษตรตามความเหมาะสมของพื้นที่

ประเด็นความคิดเห็น	ค่าเฉลี่ย	ระดับของความคิดเห็น
- การปรับเปลี่ยนการทำการเกษตรตามความเหมาะสมของพื้นที่	3.74	มาก
1. ก่อให้เกิดประโยชน์แก่เกษตรกร	3.96	มาก
2. ช่วยแก้ปัญหาหาคาผลผลิตตกต่ำ	3.76	มาก
3. ช่วยแก้ปัญหาคุณภาพผลผลิต	3.76	มาก
4. มีความคุ้มค่าต่อการลงทุน	3.62	มาก
5. ลดปัญหาการขาดทุนในการผลิตการเกษตร	3.68	มาก
6. เกษตรกรมีรายได้จากการผลิตเพิ่มขึ้น	3.73	มาก
7. ลดปัญหาจากภัยธรรมชาติ	3.55	มาก
8. สามารถดำเนินการได้หากหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุน	3.83	มาก

หมายเหตุ แบ่งระดับคะแนนเป็น 5 ระดับ โดยทำการกำหนดช่วงของการวัดได้ดังนี้

ระดับ 5	คะแนนตั้งแต่ 4.21 – 5.00	หมายถึง ระดับความเห็นด้วยมากที่สุด
ระดับ 4	คะแนนตั้งแต่ 3.41 – 4.20	หมายถึง ระดับความเห็นด้วยมาก
ระดับ 3	คะแนนตั้งแต่ 2.61 – 3.40	หมายถึง ระดับความเห็นด้วยปานกลาง
ระดับ 2	คะแนนตั้งแต่ 1.81 – 2.60	หมายถึง ระดับความเห็นด้วยน้อย
ระดับ 1	คะแนนตั้งแต่ 1.00 – 1.80	หมายถึง ระดับความเห็นด้วยน้อยอย่างยิ่ง

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

จากการศึกษาพบว่า รายได้ทั้งในและนอกภาคการเกษตร จะเห็นได้ว่าในเขตภูเขาและที่ราบสูงจะมีรายได้จากภาคการเกษตรน้อย แต่มีรายได้จากนอกภาคการเกษตรสูงแสดงว่ารายได้ของเกษตรกรที่มาจากภาคการเกษตรอย่างเดียวไม่เพียงพอ จึงต้องหารายได้จากแหล่งอื่นเพิ่มเติม อาจเนื่องจากลักษณะพื้นที่เป็นภูเขาและที่ราบสูง ทำให้ไม่สามารถทำการเกษตรได้หลากหลาย ส่วนรายได้ที่มากที่สุดจากภาคการเกษตรแต่นอกภาคการเกษตรรายได้ต่ำจะอยู่ในเขตพื้นที่ราบลุ่มอาจเนื่องจากลักษณะพื้นที่เหมาะสมสำหรับทำการเกษตรต่าง ๆ

แหล่งเงินทุนเพื่อทำการเกษตรส่วนใหญ่กู้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ร้อยละ 66.03 โดยเกษตรกรในพื้นที่เขตภูเขาและที่ราบสูงมีการกู้เงินสูงสุด ร้อยละ 75.00 ภาระหนี้สินของเกษตรกรเงินกู้ในระบบโดยเฉลี่ย 213,550.00 บาท โดยเกษตรกรในเขตที่ราบมีอัตราการกู้เงินโดยเฉลี่ยสูงสุด ส่วนเงินกู้นอกระบบโดยเฉลี่ย 330,384.81 บาท โดยเกษตรกรในเขตที่ราบลุ่มมีอัตราการกู้เงินโดยเฉลี่ยสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับ ทองโรจน์ อ่อนจันทร์ (2521: 264) พบว่า ความต้องการเงินทุนและสินเชื่อเกษตรกร เพราะรายได้จากการอาชีพการเกษตรเป็นรายได้ไม่แน่นอนจะได้เพียงปีละ 1-2 ครั้ง ประกอบกับความเสี่ยงกับสภาพดินฟ้าอากาศและฤดูกาล ทำให้ผู้ผลิตตกอยู่ในสภาพขาดเงินสด ต้องอาศัยการกู้ยืมมาใช้จ่ายตามลักษณะของอาชีพการเกษตรนั่นเอง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

2. สภาพการผลิตและรายได้จากการทำการเกษตร

พบว่า พื้นที่สำหรับทำการเกษตรโดยเฉลี่ย 28.63 ไร่ ส่วนใหญ่เกษตรกรเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ พื้นที่ส่วนใหญ่ร้อยละ 75 อยู่นอกเขตชลประทาน แหล่งน้ำที่ใช้ในการเกษตรคือน้ำฝน ซึ่งร้อยละ 65.39 เพียงพอต่อการทำการเกษตร เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 69.88 มีการวางแผนการผลิตก่อนทำการเกษตรโดยพิจารณาจากปริมาณน้ำและสภาพแวดล้อม สภาพดินของพื้นที่เกษตรส่วนใหญ่เป็นดินเหนียว และในช่วง 3 ปีที่ผ่านมาส่วนใหญ่ประสบปัญหาอุทกภัย ซึ่งสอดคล้องกับนิวัฒน์ หิรัญบุรณะ (2527: 177) ได้ให้ข้อมูลว่า ดินนาในที่ลุ่ม เมื่อดินจะค่อนข้างร่วน ร่วนปนเหนียวถึงร่วนเหนียว มีน้ำมากในฤดูฝน และบางแห่งมีน้ำชลประทานเพียงพอตลอดฤดูแล้ง สำหรับเกษตรกรนอกพื้นที่เขตชลประทาน สภาพพื้นที่ปลูกพืชส่วนใหญ่เป็นสภาพพื้นที่ราบลุ่ม รองลงมาเป็นพื้นที่ราบสูง ใช้แหล่งน้ำจากน้ำฝนและแหล่งเก็บน้ำ เช่น หนองน้ำ/สระน้ำ ซึ่งไม่เพียงพอต่อการทำการเกษตร มีการวางแผนในการทำการเกษตรส่วนใหญ่จะพิจารณาจากเงินทุน ปริมาณน้ำและสภาพอากาศตามลำดับ

3. การเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมการเกษตร พบว่า ในภาพรวมเกษตรกรมีการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมทางการเกษตรในระดับปานกลาง โดยได้แบ่งเป็นประเด็นกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

3.1 การเข้าร่วมประชุมวางแผนการผลิตทางการเกษตร พบว่าในภาพรวมเกษตรกรมีการเข้าร่วมประชุมวางแผนการผลิตทางการเกษตรเป็นบางครั้ง โดยได้เข้าร่วมการประชุมระดับกลุ่ม/ชุมชนบ่อยที่สุด ส่วนการประชุมระดับครัวเรือน การประชุมกับผู้ประกอบการ/ผู้ซื้อผลผลิตเข้าร่วมเป็นบางครั้ง และการประชุมร่วมกับหน่วยงานราชการเข้าร่วมน้อยมาก

3.2 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ พบว่าในภาพรวมเกษตรกรมีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเป็นบางครั้ง โดยมีการใช้ปุ๋ยชีวภาพ การปลูกพืชตระกูลถั่วเพื่อปรับปรุงบำรุงดิน การใช้ชีววิธีในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช การใช้เศษพืชคลุมแปลงปลูกเป็นบางครั้ง และมีการใช้ระบบน้ำหยด และการใช้พลังงานทดแทนต่าง ๆ เช่น พลังงานแสงอาทิตย์ในเครื่องจักรกลการเกษตรน้อยมาก

3.3 การได้รับการส่งเสริมความรู้และการถ่ายทอดเทคโนโลยี พบว่าในภาพรวมเกษตรกรได้รับการส่งเสริมความรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีเป็นบางครั้ง โดยการศึกษาเรียนรู้จากแปลงเรียนรู้/แปลงต้นแบบ/ศูนย์เรียนรู้ของเกษตรกร การฝึกอบรม/ทัศนศึกษา/ดูงานด้านการผลิตการเกษตร การแปรรูปผลผลิต การฝึกอบรม/ทัศนศึกษา/ดูงานด้านการตลาดสินค้าเกษตร เกษตรกรได้รับการส่งเสริมความรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีเป็นบางครั้ง ส่วนการการจัดการการผลิตสัตว์/สัตว์น้ำ เกษตรกรได้รับการส่งเสริมความรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีน้อยมาก

3.4 การได้รับการส่งเสริม/สนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ พบว่าในภาพรวมเกษตรกรได้รับการส่งเสริม/สนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐเป็นบางครั้ง โดยเกษตรกรได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตในรูปของการสาธิตเพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยี และความรู้ด้านการบริหารจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพเป็นบางครั้ง ส่วนการบริการจัดหาตลาดรองรับผลผลิต การทำสัญญาซื้อขายผลผลิตล่วงหน้า การจัดทำโครงการตามความต้องการของเกษตรกรเกษตรกรได้รับการส่งเสริม/สนับสนุนน้อยมาก

4. ปัญหาการทำการเกษตร

ปัญหาของเกษตรกรในการผลิตการเกษตรในภาพรวมอยู่ระดับปานกลาง โดยเกษตรกรประสบปัญหาขาดแคลนเงินทุน และภัยธรรมชาติในระดับมาก ส่วนปัญหาการระบาดของโรคและแมลง การขาดวัสดุอุปกรณ์ในการทำ การเกษตร ความรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตร การขาดแคลนแรงงาน สภาพพื้นที่ไม่เหมาะสมต่อการเกษตรอยู่ในระดับปานกลาง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

กลาง และปัญหาผลผลิตได้น้อยพบในระดับน้อยมาก ส่วนปัญหาด้านผลผลิตและการจัดจำหน่าย พบว่าปัญหาในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเกษตรกรประสบปัญหาการขาดผลผลิตตกต่ำ และผลผลิตล้นตลาดในระดับมาก ส่วนปัญหาด้านทุนในการขนส่งสูง ผลผลิตไม่ได้รับการรับรองมาตรฐาน ไม่มีแหล่งรับซื้อผลผลิตทางการเกษตร ผลผลิตเน่าเสียมาก พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง และปัญหาไม่มีการเพิ่มมูลค่าผลผลิตพบระดับน้อยมาก ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับ ศุภชัย ศรีจันทร์ตร (2543: 50) ได้ให้ข้อมูลว่า เกษตรกรที่ตัดสินใจเข้าร่วมโครงการปรับปรุงโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตรนั้น ประสบปัญหาด้านการผลิต เช่น เรื่องดิน โรค และแมลง ปัญหาด้านการตลาด เช่น รัฐบาลไม่สามารถประกันราคาผลผลิตได้ ปัญหาปัจจัยการผลิต และปัญหาด้านเงินทุน

5. การพัฒนาการผลิตการเกษตรที่เหมาะสมกับพื้นที่

5.1 ความต้องการปัจจัยสนับสนุนเพื่อการทำการเกษตรที่เหมาะสมกับพื้นที่ ปัจจัยสนับสนุนเพื่อการเกษตรที่เหมาะสมกับพื้นที่ พบว่าเกษตรกรมีความต้องการปัจจัยสนับสนุนในภาพรวมในระดับมาก โดยปัจจัยสนับสนุนที่เกษตรกรมีความต้องการในระดับมากคือ การประกันราคาผลผลิตการเกษตรทุนสนับสนุนเริ่มต้นในการทำการเกษตร การควบคุมราคาปัจจัยการผลิตการเกษตร การให้ความรู้/ทักษะในการทำการเกษตรที่เหมาะสมกับพื้นที่แก่เกษตรกร และการสร้างกลไกการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าตามลำดับ ส่วนปัจจัยสนับสนุนที่เกษตรกรมีความต้องการระดับปานกลางคือ วัสดุอุปกรณ์พื้นฐานในการทำการเกษตร เครื่องจักรกลสำหรับทำการเกษตร และแรงงานในการทำการเกษตรตามลำดับ

5.2 ความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนการทำการเกษตรตามความเหมาะสมกับพื้นที่ การปรับเปลี่ยนการทำการเกษตรตามความเหมาะสมของพื้นที่ พบว่าเกษตรกรมีความเห็นด้วยในระดับมากต่อการปรับเปลี่ยนระบบการเกษตรกรรมมาทำตามความเหมาะสมของพื้นที่ ดังนี้ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเกษตรกร สามารถดำเนินการได้หากหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุน ช่วยแก้ปัญหาการขาดทุนในการผลิตการเกษตร มีความคุ้มค่าต่อการลงทุนทำการเกษตร และลดปัญหาจากภัยธรรมชาติตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับ ศุภชัย ศรีจันทร์ตร (2543: 51) ได้ให้ข้อมูลว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการของหน่วยงานราชการสามารถแก้ไขปัญหาให้แก่เกษตรกรได้ จึงเชื่อมั่นว่าราชการจะต้องให้การช่วยเหลือและให้ความสนับสนุนปัจจัยต่าง ๆ ตามสมควร ที่สำคัญคือทางราชการต้องกำหนดให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องมาให้คำปรึกษาต่าง ๆ แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกษตรกรเชื่อมั่นว่าปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะที่เข้าร่วมโครงการจะเกิดขึ้นน้อยมาก หรือหากมีปัญหาเกิดขึ้นก็สามารถแก้ไขได้อย่างรวดเร็ว

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรได้รับการส่งเสริม/สนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐน้อยมาก ประกอบกับเกษตรกรให้ความเห็นว่าหากหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนจะสามารถดำเนินการพัฒนาระบบการผลิตการเกษตรที่เหมาะสมกับพื้นที่ในจังหวัดสุโขทัย ดังนั้นจึงควรดำเนินการ ดังนี้

1.1 หน่วยงานของรัฐควรส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ทางด้านวิชาการเรื่องระบบการผลิตพืชที่เหมาะสมต่อสภาพพื้นที่ให้กับเกษตรกร

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

1.2 ควรนำประเด็นข้อเสนอแนะของเกษตรกรที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปพิจารณาวางระบบการเกษตรในพื้นที่ให้เป็นไปตามศักยภาพของพื้นที่

1.3 ในการแก้ไขปัญหาระบบเกษตรควรมีการบูรณาการของหน่วยงานรัฐ เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาได้ตรงตามความต้องการและทำให้เกษตรกรมีรายได้สูงขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากพื้นที่การเกษตรในจังหวัดสุโขทัยมีความหลากหลายด้านการเกษตร ควรศึกษารายละเอียดทางกายภาพและภูมิศาสตร์เพื่อประกอบการพิจารณาการส่งเสริมการผลิต หรือการวางแผนการผลิต อาจมีการกำหนดพื้นที่ต้นแบบเป็นตัวแทนในการศึกษาข้อมูลและการวิจัยครั้ง

เอกสารอ้างอิง

กรมพัฒนาที่ดิน. (2556). *เขตเหมาะสมสำหรับการปลูกข้าว มันสำปะหลัง ยางพารา ปาล์มน้ำมัน อ้อยโรงงาน ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์*. กรุงเทพมหานคร: กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

กรมวิชาการเกษตร. (2538). *ทางเลือกสู่เกษตรกรรมยั่งยืน*. กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการเกษตร.

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2556). *คู่มือจัดระบบการปลูกข้าวปี 2556*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

_____. (2554). *แผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559)*.

กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.

ปานทิพย์ วงษ์แก้ว. (2556). *ศักยภาพการผลิตข้าวของสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนตามระบบเกษตรดีที่เหมาะสมในเขตที่ราบเชิงเขาจังหวัดพิษณุโลก (วิทยานิพนธ์ปริญญา เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต) แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี*.

วันเพ็ญ สุฤกษ์. (2538). *ภูมิศาสตร์การเกษตรเชิงวิเคราะห์*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: cursaladpraw.

ศุภชัย ศรีจันทร์ดร. (2543). *การตัดสินใจเข้าร่วมโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตรของเกษตรกรในอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ (วิทยานิพนธ์ปริญญา วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (เกษตรศาสตร์)) สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่*.

สมชาย บุญประดับ. (2557). *ระบบการปลูกพืชไร่ที่มีข้าวเป็นหลัก*. กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการเกษตร.